

IKONOSTAS MANASTIRA BOĐANI

Galerija likovnih umetnika Vojvodine
Novi Sad, Bulevar Maršala Tita 9
7. X—18. X 1971.

Vavedenje

Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture, u svojoj višestrukoj delatnosti, poseban značaj dao je izučavanju i zaštiti slikarske i drvorezbarske umetnosti. Uporednim radom na terenskom istraživanju i identifikovanju umetničkih dela, arhivskim ispitivanjem i posebno konzervatorskim intervencijama došlo se do veoma značajnih podataka o delatnosti slikara i drvorezbara na ovom tlu. Pomenimo samo otkriće živopisa manastira Novog Hopova i njegov značaj za istoriju umetnosti ne samo Vojvodine i Srbije, nego i umetničkih veza koje su strujale preko ovog tla od Svetе Gore do Rumunije i Ukrajine. Otkrićem potpisa slikara Stefana Teneckog na ikonostasu u Vilovu i njegovog autoportreta u Novom Kneževcu, otvoren je put za izučavanje delatnosti jednog od najvećih i najplodnijih slikara XVIII veka, dotada takoreći nepoznatog. Čišćenjem ikona i skidanjem premaza sa ikonostasa Teodora Ilića Češljara u Mokrinu, otklonjene su grube zablude u

nije IV Jovanović Šakabenta preporučuje ikonopiscima da idu k Jovu u Karlovcu da bi se naučili slikati. Na osnovu analogija Jovu se pripisuje i izrada ikonostasa i jednog dela zidnih slika u manastiru Krušedolu.

Posle ovoga postalo je jasno da ikonostasi manastira Bođana i Krušedola predstavljaju ključ za rešenje pitanja uticaja barokne umetnosti na tradicionalnu, negovanu u delima domaćih naivaca — zografa. Opravdano se prepostavlja da su se kod Jova morali školovati gotovo svi slikari „prelaznog stila“ pogotovo novosadski majstori Janko Halkozović i Vasilije Ostojić. Nismo neskromnji ako tvrdimo da su neposredni sledbenici učitelja, recimo baš Vasilije Ostojić, pa Dimitrije Bačević, Stefan Tenecki, Dimitrije Popović, ubrzo sustigli i možda prevazišli nivo stvaralačkog opusa svojih prethodnika. Manirizam crteža, izduženost figure, naročito delova ekstremiteta, barokna ornamentika pozadine, pla-

pogledu ocenjivanja Cesljarevog likovnog izraza. Konzervacijom ikonostasa u Suseku, Sremskoj Mitrovici, u Staparu, Somboru, Beloj Crkvi, Sremskoj Kamenici, Dobrici, Idošu, Novom Sadu, Vranjevu, Aleksandrovu i drugima, oživljena su dela Teodora Kračuna, Jakova Orfelina, Pavela Đurkovića, Konstantina Daniila, Pavla Simića, Stefana Gavrilovića, najpriznatijih i najboljih majstora srpskog slikarstva XVIII i XIX veka.

Razvoj umetnosti na tlu Vojvodine obeležen je u XVIII veku naglim nastankom brojnih umetničkih dela koja su u sebi spajala sve progresivne ideje savremene umetnosti uopšte.

Slikani, raskošno drvorezbareni i pozlaćeni ikonostasi, ukomponovani u crkvene enterijere, nastajali su od mesta do mesta, od sela do grada, u tako impozantnom broju i lepoti da danas predstavljaju materijal za antologiski prikaz jedne kulture.

Ikonostas manastira Bođana verovatno je nastarije i prvo delo ove plejade. Kao takav stavljen je među prvima pod zaštitu države. Nastao je u petoj deceniji XVIII veka. Bio je predmet interesovanja većeg broja ispitivača srpske umetnosti XVIII veka, da bi se na osnovu najnovijih arhivskih istraživanja slikarski rad na njemu pripisao ruskom ikonopiscu Jovu Vasilijeviću, Moskovitu Jovu kako se on naziva u dokumentu iz 1743. godine kojim patrijarh Arse-

sichoski kanoni izražena pomoću miniaturnih posloza zlatom, najbitnije su karakteristike ovog perioda, ruskog a zatim i srpskog ikonopisa i one su i na ovom ikonostasu uočljive. Posebnim kvalitetom izdvaja se ikona Vavedenja Bogorodice.

Ako se imenu slikara ovog ikonostasa ušlo u trag, majstor dvorezbarenih okvira za sada je potpuno anoniman. Barokni ukrasi, izvedeni tehnikom ažuranja, u III zoni ikonostasa, po svojoj likovnoj konceptiji, jedinstveni su primer u celokupnom nasledu te vrste umetnosti. Ne mogu se vezati, ni hronološki ni stilski, za stvaralaštvo braće Aksentija i Arsenija Markovića, novosadskih bildhauera kraja XVIII veka, pa nebi se reklo ni njihovog oca Marka Gavrilovića. Ne raspolažemo komparativnom literaturom a za sada ni arhivskom građom koja bi omogućavala makake pretpostavke u pogledu određivanja autora drvorezbarije, koja je ekvivalentni elemenat slikarstvu.

Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture ovu izložbom beleži dve decenije svoga postojanja i svoga rada na zaštiiti spomenika kulture, nastojeći da ovim jedinstveno značajnim tragovima umetničkog delovanja očuva i produži trajanje koliko je to moguće više.

Olivera Milanović Jović

1. DEO III ZONE IKONOSTASA, POPRSJE PROROKA
2. DEO II ZONE IKONOSTASA-APOSTOLI
3. ARHIJEREJSKI TRON-IKONA ISUSA HRISTA
4. BOGORODIČIN TRON-IKONA BOGORODICE SA HRISTOM
5. MEDALJONI SA SIMBOLIMA BOGORODIČINIM
6. DEO III ZONE IKONOSTASA, POPRSJE PROROKA (pre konzervacije)
7. BLACOVESTI I VAVEDENJE — prestona ikona
8. JOVAN KRSTITELJ — prestona ikona
9. ISUS HRISTOS — prestona ikona
10. BOGORODICA SA HRISTOM — prestona ikona
JOVAN BOGOSLOV — ikona uz Raspeće
12. BOGORODICA — ikona uz Raspeće
13. CARSKE DVERI

Apostoli Marko i Jovan